

VİLAYETLER HİZMET BİRLİĞİ

ANAOKULU REHBERLİK SERVİSİ

İZİNSİZ ALMA DAVRANIŞI

Kimi zaman çocukların çantasından kendilerine ait olmayan ufak bir araba, boncuk, toka gibi eşyalar çıkar, ya da marketten çıktığınızda çocuğunuzun elinde parasını ödemediğiniz bir şeker görürsünüz ve telaşa kapılırsınız. İlk defa başınıza gelen bu durum aslında okul öncesi dönemde birçok çocuğun denediği bir davranıştır.

İzinsiz alma diye adlandırdığımız bu davranış aslında okul öncesi dönemdeki çocuğun benmerkezci özelliğinden ve mülkiyet kavramını henüz öğrenmemiş olmasından ileri gelir. Okul öncesi dönemdeki çocuk benmerkezcidir, yani her isteği istediği anda olsun, dünya etrafında dönsün ister. Bu özellikler çocuğun görüp beğendiği bir eşyaya o anda sahip olma arzusunu ve izinsiz alma davranışını da beraberinde getirebilir. Arkadaşında görüp beğendiği bir oyuncak, ya da sınıfa ait bir nesneyi izin almadan çantasına ya da cebine koymak bu dönemdeki çocuklara normal gelir. Beğendiği için sahip olmak ister, bunda da bir zarar görmez.

Mülkiyet kavramı çocuğun bir eşyanın kendisine veya başka birisine ait olduğunu, o kişinin o eşyanın sahibi olduğunu, ve başkasına ait olan bir eşyayı izinsiz almaması gerektiğini öğrenmesidir ki çocuklarda bu kavram 5 yaş civarında öğrenilir. Dolayısıyla küçük çocukların bu masumca izinsiz eşya almaları hırsızlık ya da çalma şeklinde adlandırılmaz. Çocuğa “benim” ve “başkasının” kavramlarını öğretmek; nasıl izin alınacağını göstermek ve model olmak; başkasının eşyasını alınca neler olabileceği üzerine konuşmak (o kişi eşyasını yerinde bulamayınca çok üzülür, eşyasını merak eder, kullanması gerektiğinde kullanamaz gibi..); kendisinin bir eşyası izinsiz alınırsa neler hissedebileceği üzerine konuşmak, çocuğa ait eşyaları almadan önce ondan izin istemek; boya kalemleri, giysiler ve oyuncaklar gibi çocuk için önemli eşyalar üzerinde mülkiyet kavramını çalışmak izinsiz alma davranışının oluşmasını ve tekrarını önlemek için yapılabilecekler arasında sayılabilir.

İzinsiz eşya alan bir çocuk bu davranışını tekrarladığında bu davranış için ceza vermemek; kızmamak ve bağırılmamak; eşyası izinsiz alınan kişinin tarafında yer almamak, ve taraf tutmamak; çocuğu hırsızlıkla suçlamamak gerekir. Çünkü çocuk yaptığı şeyin zararlı bir şey olduğunu düşünmez; bu davranışını tekrarlaması benmerkezcilik, mülkiyet kavramını bilmeme, özenme, inat gibi yaş dönemi özelliklerinden kaynaklanır. Çocuk bu davranışın toplumsal kurallara uymayan bir durum olduğunu çevresindeki yetişkinlerden öğrenecektir. Bu öğrenme sürecinde yaptığı hatalara aşırı tepkiler vermek çocukta suçluluk duygusu oluşmasına neden olabilir.

Ancak bazen ailenin tüm denemelerine karşın çocuk izinsiz alma davranışına devam eder. Böyle bir durum çocuğun vermeye çalıştığı bir mesaj olarak görülmelidir. Çocuk muhtemelen hayatındaki başka bir olumsuzluğu bu şekilde dışarıya yansıtmaktadır. İzinsiz alma davranışının devam ettiği durumlarda bu davranışın arkasındaki temel nedenler arasında aile içi huzursuzluklar, eşyasını aldığı kişiyi cezalandırma isteği, herhangi bir nedenle ilgi çekme isteği, anne ve babaya ya da okuldaki otoritelere tepki, travmatik bir yaşantı, doyumsuzluk/yetersizlik hissi, dürtüsellik, özenme gibi faktörler yer alabilir. Daha ileri yaşlarda görülen “kleptomani” ise kişinin tekrar eden, istem dışı ve dürtüsel çalma davranışdır. Kişi yaptığı davranışın yanlış olduğunu farkında olsa bile kendini çalma davranışından alıkoyamaz. Böyle bir durum uzman yardımı alınması gereken psikolojik bir rahatsızlığa işaret eder. Okul öncesi dönemde görülen izinsiz alma davranışı kleptomani ile karıştırılmamalıdır. Kleptomani durumunda kişi, toplumsal kuralların bilincinde olmasına karşın istem dışı bir davranış gösterirken okul öncesi dönemdeki çocuklar izinsiz alma davranışını yaş dönemi özelliklerinden dolayı gerçekleştirir.

Bazen istemeden de olsa anne babalar çocuğun izinsiz alma davranışına etki etmiş olabilirler. İzinsiz alma davranışının devam ettiği durumlarda katı anne baba tutumları, çocuğun ilgi ve sevgi eksikliği hissetmesi, evde yaşanan huzursuzluk ve gerginlikler, evde maddi yetersizliklerin fazlasıyla gündeme gelmesi, kardeş kıskançlığı gibi etkenler bu davranışı tetikleyen faktörler arasında yer alabilir.

Çocuğunuzun izinsiz alma davranışını önlemek için:

VİLAYETLER HİZMET BİRLİĞİ

ANAOKULU REHBERLİK SERVİSİ

- Küçük yaşlardan itibaren mülkiyet duygusunu öğretin.
- “Benim”/ “başkasının” ayrımları üzerinde durun.
- Bir başkasının eşyasını almak için izin almak gerektiğini öğretin.
- Ona model olun.
- Dürüst davranışlarını ödüllendirin.
- Çocuğunuzla olan ilişkinizi korku temelli inşa etmeyin, onunla yakın bir ilişki geliştirin.
- Bir eşyaya sahip olmak istediğinde izin almak, anne/babaya iletmek, para biriktirmek gibi bunun uygun yollarını öğretin.
- İzinsiz almanın neden yanlış olduğu üzerine konuşun, sonuçlarından bahsedin.
Eğer ortada bir neden yokken çocuğunuz başkasına ait bir eşyayı izinsiz alıp eve getirirse:
- Ne olursa olsun, ilk anda mutlaka sükunetinizi koruyun, sizin verdiğiniz tepkilerin çocuğunuzun bir sonraki davranışının üzerinde etkisi olacaktır.
- Fazla tepki vermemekle birlikte bu konunun önemli bir konu olduğunun altını çizin, ve bunu ailece konuşup değerlendireceğinizi söyleyin. Diğer ebeveyni de konudan haberdar edin, ve hiç bir şey olmamış gibi davranmayın.
- Çocuğunuzun izinsiz aldığı eşyayı telafi etmesi için yönlendirmelerde bulunun ki yaptığı davranışın sonucunu yaşasın.
- Çocuğunuz yaptığı davranışı inkar ediyorsa muhtemelen kendini koruma ihtiyacı içindedir, ve başına geleceklerden endişe duyuyordur. Dolayısıyla çocuğunuzun dürüst olduğu zamanlarda nasıl geri bildirim verdiğiniz çok önemlidir. Böyle bir durumda çocuğunuza bu konuyu beraber çözeceğinizin garantisini verin ve size güvenmesini sağlayın.
- Hayal kırıklığınızdan bahsedebilirsiniz, ancak çocuğunuzla konuşurken onun kendini yalancı ya da hırsız gibi hissetmesine neden olmayın.
- Çocuğunuzun asla sevginizi geri çekmekle tehdit etmeyin.
- Yaptığı şeyin onu kötü bir çocuk yapmadığının ancak yaptığı davranışın yanlış olduğunun altını çizin.

Eğer tüm çabalarınıza rağmen izinsiz alma davranışı devam ediyor ve bu davranışa eşlik eden başka uyum problemleri de varsa konuyla ilgili bir uzmandan destek almanız gerekli olabilir.

Kaynakça:

Akaygün Cüntay S., Çocuklarda Çalma Davranışı. Günce Psikolojik Danışmanlık Eğitim Grup Çalışmaları Merkezi Makaleleri. Sayar, K & Bağlan, F. (2010). Koruyucu Psikoloji. Timaş Yayınları.